

Думки про українську школу

Большевики твердили, що освіта і виховання у них були поставлені найкраще, що вчитель піднесений на таку височінь, як ні в одній державі світу. Не будемо зупинятися на цій безглуздії і цинічній брехні. Харків'яни й самі бачили те большевицьке „найкраще“, те „підкування“, ту „височінь“.

Послідовно розберімося у советській системі народньої освіти, скажемо слово про саму советську школу.

Існувала чотирирічка, неповна середня й середня школи. Чи були пов'язані між собою ці типи шкіл, принаймні щодо програмового матеріалу, не кажучи вже про послідовне виховання учнів різного шкільного віку? Формально це було так. А практично зовсім ні. Як правило, хто кінчав початкову школу, був недосить підготований до неповної середньої школи. Закінчивши ж неповну середню школу, не був підготований до восьмої класи середньої, закінчивши десять класів—курс середньої школи, ішов з легким багажем знань до вищої школи й не встигав там.

В чому ж справа?

Будований на засадах марксистської методології програмовий матеріал советської школи містив у собі більше трактувального мотлоху, ніж формальних знань. Нагадаймо також про всю оту метушню так званих учнівських організацій „громадські навантаження“, нескінченні вчительські наради, безглузді традиційні конференції та місцевкомівські витирання стільців, і стане зрозуміло, що така школа була чим хочете, тільки не храмом науки.

У навчальних програмах лише формальне місце мало вивчення іноземних мов, зокрема німецької. Латинська мова, що давала можливість читати з першоджерел твори стародавнього світу, наукові твори середньовіччя, зовсім не вивчалася.

Все спрямовувалось на русифікацію шкіл. Формально існувала українська республіка і українські школи, фактично ж робилось все для того, щоб українське юнацтво, молодь забували, що вони з діда-прадіда є українці.

Українське слово виганяли з української термінології, його заміняли і підміняли російським словом „доводили“ історичну доконечність цього, нарешті, узаконювали.

Під гаслом боротьби проти націоналізму в мові „теоретики“ (А. Хвиля, Каганович, Левченко) категорично вимагали стерти всі особливості української синтакси, уніфікувати й наблизити до „братньої“ російської мови українську лексику і термінологію, а в питаннях історії української мови не шукати її коренів в індо-європейській та праслов'янській давнині.

Якщо в школі викладання провадилось ще українською мовою, то позакласна робота в так званих піонерських, комсомольських та учнівських організаціях проходила, як правило, на російській мові.

Але чимраз виразніше виявлялась тенденція перевести більшість українських шкіл на викладання російською мовою.

Останнім часом дійшло до того, що в найкращому—Нагірному районі Харкова не лишилось ніодної української школи.

Українська школа не мала в програмах такої важливої дисципліни, як історія українського народу. Всі факти з історії України, що були в загальному курсі „історії народів СРСР“, висвітлювалися з перекрученнями (у визвольній боротьбі Богдана Хмельницького, у смертельній боротьбі Мазепи з Петром I тощо). Матеріалів про славу українського народу, Запорозької Січі, її боротьби за Україну, про безмежний патріотизм і самобутність українського народу годі було й шукати. Трактувалося, що український народ до татарщини був єдиним з московським народом і національні свої особливості виробив лише в XIV—XV столітті та й то „безнастанно прагнув“ з'єднатися з російським народом—„своїм старшим братом“. Українські літописи Київського періоду російські вчені штучно прилучили до російської історії. Так вони зробили і з знаменним літературним твором стародавньої України „Словом о полку Ігоревім“, що в ньому українці відчували свій рідний край і рідну мову, що його Огоновський та Потебня видавали з поясненнями великої наукової ваги. І цей чудовий твір залічували до російської літератури. Численні книжки з історії боротьби українського народу за свою волю й національну незалежність, як, наприклад, дитячі книжки Кащенко, що мають велике виховне значення, зовсім вилучалися з бібліотек.

Значне місце в советській школі посідало так зване антирелігійне „виховання“, що, крім порожньої марксистської догми, не мало під собою ніякого ґрунту. Далі інтернаціональне „виховання“ советський патріотизм, соціалістичний гуманізм, фізичне виховання і т. ін.—все це органічно не пов'язане, штучне призводило до калічення дітей, до того, що дитині треба було забути батька, матір, свою рідну оселю, мову, національність, словом, усе своє рідне в ім'я якогось майбутнього, в ім'я „советизації“ світу. Таке виховання витравлювало в учневі навіть природні нахили доброчинності, чемності, поваги до батьків, до старших, до своїх вихователів, нарешті поваги до самого себе.

Все це бузувірство відійшло, як примара, у вічність. На згарищах, на руїнах народжується нове життя, а з ним і нова школа, в якій молода людина зможе дістати справжню передову європейську освіту.

На визволеній землі відродиться українська національна школа. Творячи цю школу, ми черпатимемо сил із скарбниці західно-європейських країн і особливо найпередовішої—Німеччини.

Гармонійна структура шкіл Німеччини—як основна школа (Grundschule), підвищений тип народньої школи (Volksschule), проміжна школа (Mittelschule), класична та реальні гімназії і, нарешті, вища школа—дають багато повчального для постави нової національної української освіти.

Юрій КОМАШКО.